

Journal of Analytic Divinity
International Refereed Journal

E-ISSN: 2602-3792

Haziran/June, 2020/ 4 (1): ss-pp 67/85

Rivayetlerde Kadını Dövme Meselesi
The Issue Of Beating to Women In The Hadith

Nurefşan Akyıldız

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri
Anabilim Dalı

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Departments of
Basic Islamic Studies

Ankara, Turkey, nrfsn.clk@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5815-9303>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: Kasım/ November 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: Şubat/ February 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran / 15 June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz-Haziran / Summer-June

DOI: <https://doi.org/10.46595/jad.646295>

Cite as / Atıf: Akyıldız, Nurefşan. "Rivayetlerde Kadını Dövme Meselesi". *Journal of Analytic Divinity*, 4/1 (June2020): 67-85.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Copyright © Published by Özcan Güngör, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Studies, Ankara-Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

İslam'da kadın-erkek ilişkilerinde önemli tartışma konularından biri de kadına fiziksel şiddet uygulanabileceği iddiasıdır. Şiddetin dinî kültürden kaynaklandığı düşüncesi gerçeği yansıtmamaktadır. Şiddet uygulayan kişilerin kendilerini haklı çıkarabilmek adına ortaya pek çok delili ileri sürdükleri görülür. Fakat yaptıkları bu eylemlerin hiçbir sağlam dayanağı yoktur. Bunu Kur'an ve Sünnetteki dayanaklarla ortaya koymak gerekir. Bu eylemi yapanların Kur'an-ı Kerim'de ve sünnette kendilerine gerekçe olarak gösterebileceği bir delil yoktur. Kanaatimize göre bu husus Kur'an'da yer alan ayetin yanlış yorumlanması ve Hz. Peygamber'den bu konuda nakledilen hadislerin delaletlerinin yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Allah Resulü'nün kadına karşı tutumu bilinen bir husustur. Hz. Peygamber, bir erkeğin hayatını paylaştığı eşine karşı merhamet ve şefkatle davranmasını oldukça önemseyerek, hanımlarına karşı iyi davrananların en hayırlı kimseler olduğunu belirtmiştir.

Günümüzde yaşanan olaylardan yola çıkarak, kadınlara karşı aşağılayıcı ve baskıcı zihniyete sahip olan insanların uyguladığı davranışlarını Kur'an'ın özüne ve Hz. Peygamber'in uygulamalarına uygun olmadığı düşünmekteyiz. Çeşitli bahanelerle kadına karşı gösterilen şiddet ve benzeri hal ve hareketler Hz. Peygamber'in bu konudaki uygulamaları ile tezat teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Şiddet, Darp, Kur'an, Sünnet

Abstract

In Islam, one of the important discussion topic is the idea of possibility of using physical violence against woman in man/woman relationships. The idea that violence originates from religious culture is not the truth. The idea that violence originates from religious culture does not reflect the truth. But it is clear that actions they take have no meaningful base. It is needed to show this with evidences in Sunnah and Quran. These people who take these actions have no evidence in neither Quran nor the Sunnah to use as an excuse. In our opinion, this issue arises from the misinterpretation of the verse in the Qur'an and the misunderstanding of the provision of hadiths conveyed from the Prophet about this issue.

Prophet's behavior to the women is a known issue. The Prophet cares about a man behavior having mercy and kindness to his spouse and says "The most beneficent person among you is the one who behaves best to their wives".

These occurrences happening today, behavior against woman from humiliating and oppressive minded people are not fit for the Qur'an's origin and Sunnah's values. Violence and movements against women with various pretexts contrast with the practices of the Prophet.

Keywords: Woman, Violence, Beating, Qur'an, Sunnah

Giriş

Günümüzde aile içi şiddet, hatta töre cinayetleri ve benzeri hadiseleri İslâm ile ilişkilendirme çabalarının olduğu görülmektedir.¹ Aksine, aile içi şiddet olaylarının çözümü noktasında dinin doğru öğrenilip özümsemesine ve bu problemleri çözüme noktasında dinin rehberliğine ciddi anlamda ihtiyaç vardır. İslâm dini, tebliğ döneminde müminleri kadınlar konusunda ciddi bir eğitime tabi tuttuğu gibi, bu hususta kıyamete kadar bütün insanlığın yararlanabileceği mahiyette genel prensiplere ve Hz. Peygamber'in (s.a.v) şahsında örnek alınacak bir rol modele sahiptir.

Şiddetin bir türü olan fiziksel şiddet darp/dövme olayı da geçmişten günümüze farklı şekillerde anlaşılacak ve yorumlanarak gelmiştir. Çeşitli algı ve yorumlara açık olan bu olayın adının getirmiş olduğu anlam alanı günümüzde oldukça derinleşip kendisine tartışma alanı bulmuştur.

Dövme meselesinin hadisler çerçevesinde ele alınıp önlenmesine yönelik tedbir ve tespitler belirlenerek insanlara sunulmasının ayrı bir önemi vardır. Bu amaçla bu çalışmada kadınların eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmasının rivayetlerdeki yansımalarına bakılarak bu konudaki rivayetlerin değerlendirmelerinin yapılması planlanmıştır. Öncelikle kadınların dövülmesi ile ilgili Kur'an-ı Kerim'den referans olarak gösterilen ayetlere bakıldığında konunun 'darabe' kelimesi etrafında şekillendiği tespit edilmiş ve buna bağlı düşünceler ön plana çıkmıştır. Bu nedenle öncelikli olarak bu kelimenin anlam alanını incelemekte yarar vardır.

1. Nisa Suresi 34. Ayetinde Kadınların Dövülme Meselesi

Eşler arasında kadından kaynaklı yaşanan belli problemlerin çözümü noktasında Nisa suresi 34. ayette birtakım öneriler sunulmuştur. Bunlar genel olarak bilindiği haliyle, nasihat etme, yatakta yalnız bırakmak ve hafifçe dövmek olarak sıralanmıştır. İlk iki öneri hakkında farklı yorumlar getirilmiş olsa da çok fazla tartışma alanı olmamıştır. Fakat üçüncü tavsiye olan "vedribuhunne" uygulamasının anlamı pek çok yoruma sebebiyet vermiş ve bu konuda ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.

Konuya açıklık getirmesi bakımından öncelikle tartışmaların odağında olan bu kelimenin içerdiği anlamları bilmek yerinde olacaktır. Sonrasında ise konuyu bütüncül bir bakış açısıyla Kur'an-ı Kerim'den ve Hz. Peygamber'in sünnetinden faydalanarak anlamak gerekmektedir.

¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), KSGM, *Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORU* (Ankara: TBMM, 2006), 2/154 (T.C Başbakanlık KSGM'nin, Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'nda üçüncü bölümde bilgilerine başvuru olan kişilere ait tutanak özetleri verilmiştir. 18.10.2005 tarihli toplantısında Leyla Pervizad (Başkent Kadın Platformu) konuya dair açıklamasında şunları söylemiştir: "Batılı diplomat, genellikle de AB'nin olur sorduğu soru budur; siz Kuran'da kadının namus için öldürülmesini değiştirmedikçe bu iş nasıl değişecek." devamında kendisi bunu yanıtlamıştır: "Bir defa, Kuran'da böyle bir şey yazmıyor. Cuma hutbelerinde namus cinayetleriyle ilgili hutbelerin yer alıp güzel konuşulması, olaya dinin, bu işi sona erdirmek açısından dinin katılması çok önemli. Yani, erkekler, İstanbul'dan gelen namus cinayetleri üstüne doktora tezi yazmış, kadın çalışmaları yapanları dinlemiyorlar; ama cuma günü namaza gittiğinde orada verilen hutbeyi dinliyor."

1.1. Darabe Kelimesinin İçerdiği Anlamlar

Arap dilinin zengin olması, Arapça kelimelerin birden fazla manaya delalet etmesine sebebiyet verirken bu da beraberinde nassların anlaşılmasında yorumların çeşitlenmesini ortaya çıkarmıştır. Fakat bu noktada dikkat edilmesi gereken husus çok anlamlı sözcükleri anlamlandırma noktasında bulunduğu bağlamı göz ardı edip sahip olduğu manalardan birini keyfi olarak tercih etmenin doğru olmadığıdır.² Darabe ضَرْبًا - يَضْرِبُ - ضَرَبَ kelimesi de bunlardan biri olup geniş bir anlam alanına sahiptir.

Kur'an ilimlerinin en çok gerekli olanı lafza ilişkin ilimlerdir. Kavramların gerçek anlamlarını incelemek de lafza ilişkin ilimlerdenidir. Kur'an'ın manalarını anlamak isteyenler için Kur'an kavramlarının anlamlarını öğrenmek, ilk yardımcı unsurdur. Bunlar tıpkı bir bina yapmak isteyen için öncelikle ilk kullanacağı malzemeler arasında yer alan kerpiçleri temin etmesine benzetilmektedir.³

Eş anlamlı (müşterek) söz çeşitli durumlarda bir veya daha çok manada kullanılmış olup karşılığında kullanıldığı manaya delâleti bedel yoluylaadır. Yani bu manaya veya şu manaya (ayrı ayrı, müstakilen) delâlet eder. Mesela göz sözü, lügatte, insanın gözüne karşılık, su kaynağına ve satılık mala karşılık olmak üzere kullanılmıştır. Dilde eş anlamlı sözlerin bulunmasının sebepleri çoktur. En önemlileri, kabilelerin manalara delâlet etmek üzere kullandıkları lafızlarda ihtilaf etmeleridir. Diğer bir sebep de, bir lafız önceden bir manaya hakikat olarak delalet eder, sonra bu mana dışında ama onunla ilgili bir manada da mecaz olarak kullanılır. Sonra bu söz mecaz manasında kullanıla kullanıla meşhurlaşır ve mecaz olduğu unutulur. Dilciler bu sözün her iki manaya da ayrı ayrı kullanıldığına hükmeder. Başka bir sebep de, bir lafız bir manaya konur, sonra şer'i veya kanuni bir terim olarak başka manaya gelir. Lafızlarda lügat bakımından meydana gelen eş anlamlılığın sebebi ne olursa olsun, iki veya daha çok mana arasında eş anlamlı (müşterek) olan lafızlar dilde az değildir. Bunlar Kur'an'ın ayetlerinde ve Hz. Peygamberin sözlerinden ibaret olan şer'i metinlerde de geçmektedir. Manalardan birini tercih etmeye götürecek belirtiler buldukça, bu müşkil türündendir. Müçtehide düşen bunun zorluğunu kaldırmak, şer'i bir metinde geçtiği takdirde her bir lafızdan neyin kastedildiğini tayin etmektir. Şer'i metinde geçen eş anlamlı (müşterek) bir söz birçok sözlük (lügat) manaları arasında müşterek ise, hangisinin kastedildiğini tayin için çalışmak (içtihat etmek) gerekmektedir. Zira Şâri' o sözle sadece bir manayı kastetmiştir. Müçtehide düşen, belirti, emare ve delillerle kastedilen manayı tayine çalışmasıdır.⁴

² Sabri Türkmen, "Arapça'da Çok Anlamlılık ve Kur'an-ı Kerim", *Diyanet İlmî Dergi* (2012), 533-552. (Sabri Türkmen bu durumu 'metni anlamak değil metne anlam yüklemek' olarak açıklamaktadır.)

³ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *Müfredât Kur'an Kavramları Sözlüğü*, çev. Abdülbaki Güneş- Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 3.Basım, 2012), 57.

⁴ Abdülvehhâb Hallâf, *İslam Hukuk Felsefesi (İlmu Usuli'l-Fıkhi)*, çev. Hüseyin Atay (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1973), 326-327.

"Darb"ın farklı tasavvurundan dolayı onun yorumları arasında da farklılık olmuştur.⁵ Özellikle ilgili kelimenin geçtiği Nisa Suresi 34. ayetinin anlaşılması konusunda, bu durum farklı yorumlara kapı aralamıştır.

Halil b. Ahmed (ö. 175/791) darbın, ticaret yapmak, yolculuk yapmak, Allah yolunda olmak gibi tüm amelerde vaki olabileceğini belirtmiştir.⁶ *Kitabu'l-Ayn* adlı eserinden bunlara birkaç örnek verebiliriz:

Bir kimseyi bırakmayarak elinden tutmak, engellemek; bir kimseyi hapsetmek, karantinaya almak; göçmen kuşların yiyecek için bir yerden bir yere gitmesi; uzaklaştırmak, ayırmak; bitkileri soğuk ve rüzgârın vurması; sam yelinin suyu kurutması; gelir vergisi; nahiv ve sınıflandırmak; şişman olmayan, çelimsiz, zayıf adam; halis bal; düzensizlik, huzursuzluk, çocuğun anne karnında hareket etmesi, dalgalanmak; uzun boylu yaratılan adam; don, kırağı, ayaz, buz; benzer, eş; kararlaştırılmış, belirlenmiş; Sütü yayıkta çalkalamak, çalkalanmak; şahit olmak; mizaç, doğa, yapı; ürün, ekin; kılıçla vurmak; evinde durmak, evinde ikamet etmek; suda yüzen; ağacı çok vadi⁷

Darabe kelimesinin içerdiği anlamları bulma adına yaptığımız çalışmada en kapsamlı sonuçları İbn Manzur'un (ö. 711/1311) *Lisanu'l-Arab*'ında görmekteyiz.⁸ İbn Manzur darp eyleminin pek çok amelde gerçekleşebileceğini belirtmiş ve onları eserinde sıralamıştır. Para basmak; yılanın ısırması, sokması; nabız, çarpma, darbeli vurma; dalgaların hareket etmesi; çocuğun anne karnında hareket etmesi; terbiye, arıtma; yola çıkmak; göçmen kuşların yiyecek aramak için gezmesi; rızık aramak için yol tepecek olan; kalkmak, yönetmek, saldırmak; uzak kalmak, uzaklaştırmak gibi daha birçok anlama gelen "darabe" kelimesi ve türevlerini bu eserde görmekteyiz.⁹

Mütercim Asım Efendi (ö. 1235/1819), Kamus Tercümesinde ilgili kelimenin şu anlamlara geldiğini belirtir:¹⁰

Vurmak; kuş kısmının yabana yem aramaya gitmesi; bir kimseyi salıvermeyerek elinden tutmak; ticaret yahut cenk ve gaza eylemek için diyarından çıkıp seyr ü sefer eylemek; dişi devenin kuyruğunu kaldırıp fercine vurarak yürüyüp gitmesi; bir nesneyi diğer bir şeye katmak; suda yüzmek; akrebin sokması; bir nesneden yüz döndürmek; işaret eylemek; uzak eylemek; Araplar "Havfından yere yatıp sürüklenerek gitmek" olarak da kullanırlar. Zamanın savuşup geçmesi; misl ve şebih; çelimsiz; hafif yağmur; beyaz kıvamlı bal; Ehl-i Aruz ıstılahında beytin âhir cüz'ü gibi manalara da gelmektedir. Çok vurmak; bir nesneyi diğer nesneye katıp karıştırmak; kara tutulmak; Süt içmek, gözün çukurlaşip içeri batması; kumar oklarını darb eden kimse; pek karanlık gece; bir kaba bir kaç dişi deveden birbiri üzerine sağılan süt; karnı büyük kişi; hisse ve nasip; kırağı veya tipi diye tabir olunan rutubetlere denir ki kış ve bahar eyyamlarında geceleri yağar. Vuracak alet; büyük çadır; mukîm olmak; semum dedikleri ıssı yel esmekle suyu yere geçirip yerin yüzünü

⁵ İsfahânî, *Müfredât Kur'an Kavramları*, 616.

⁶ Ebû Abdîrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî (el-Fürhûdî), *Kitabu'l-Ayn* (Lübnan: Mektebetü'l-Lübnan, 2004), 467.

⁷ Halil b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn*, 467-468.

⁸ İbn Manzûr Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisanû'l-Arab* (Beyrut: Müessesetu'l-Alemi li'l-Matbuat, 2005), 2294.

⁹ İbn Manzûr, *Lisanû'l-Arab*, 2294-2298.

¹⁰ Mütercim Asım Efendi, *el-Okÿânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît - Kâmûsu'l Muhît Tercümesi* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), "Bâbu'l-Bâ", 1/512-516.

kurutması; ekmeğin pişmesi; ilikli kemik; kılıcın ağzına denir ki çalım yeridir. Çalkalanmak; selgi ve sölpük olarak uzayıp gitmek; kazanç tarikine düşmek; vuruşmak; Bir kimseden ticaret için mal alıp ba'de'l-iktisab rihbine şerik eylemek; tabiat ve huy; Soğuğa dokunmak ve soğuklamak.

Darb kelimesinin kullanıldığı alanlardan biri de Hadis ilminde karşımıza çıkmaktadır: Hadis rivayetleri yazıya geçirilirken yanlışlıkla yazılmış kelimelerin veya harflerin yanlış yazıldığını belirtmek için üzerine çizgi çekilmesine Hadis İlminde 'darb' denir.¹¹

1.2.Darabe Kelimesinin Kullanıldığı Ayetlere Örnekler

Eşler arasında kadının serkeşliği durumunda bunu çözme adına Kur'an-ı Kerim'de tavsiye edilen yollardan biri "واضربوهن" fiilidir. Bu fiilin türetildiği zaman birçok anlama gelmesinin yanında bu kök haliyle dahi hem Kur'an'da, dolayısıyla indiği dönemde, hem de günümüzde oldukça geniş bir anlam alanına sahiptir. Kur'an'ın iniş sırasına göre bu kelimenin kullanımlarını Aydın şu şekilde listelemiştir:

Zuhruf suresi 5. ayette vazgeçmek; Kehf suresi 11. ayette derin bir uykuya daldırmak; Nahl suresi 112. ayette örnek olarak vermek; Bakara suresi 61. ayette bir yerlere gitmek, yolculuk yapmak ve mahkum olmak; Bakara suresi 60. ayette vurmak; Enfal suresi 12. ayette yine vurmak; Nisa suresi 101. ayette sefere çıkmak; Hadid suresi 13. ayette (sûr) çekilmek/ (duvar) örülme; Nur suresi 31. ayette (başörtülerini yakalarının üstlerine) salmak, koymak ve (ayaklarını yere) vurmak anlamlarında kullanılmıştır.¹²

Râğıb el-İsfahânî'nin eserine baktığımızda da bu ayetlere ek olarak Kur'an'da misal vermek (Bakara, 26; Ra'd, 17; İbrahim, 24, 25, 45; Nahl, 74, 75, 76, 112; İsra, 48; Kehf, 32, 45; Hacc, 73; Nur, 35; Ankebût, 43; Rum, 28, 58; Yasin, 13, 78; Zümer, 27, 29; Zuhruf, 58; Muhammed, 3; Haşr, 21; Tahrim, 10, 11) ; layık olmak, alçaklık damgası vurulmak (Âli İmrân, 112); perde koymak, mühürlemek, uyutmak (Kehf, 11) gibi anlamlarda da kullanılmıştır.¹³

2. Kadını Dövmeye Delil Olarak Kullanılan Ayetler

İnsanlık tarihinde kadınlar, erkekler tarafından genelde ikinci plan tutulur ve ona göre muamele görürler. Bu durumu erkeklerin sahip oldukları fiziksel güçleri tetikler. Fakat İslam kadınları içinde bulunduğu bu durumdan çıkarmış, onlara çok büyük değer vermiş, onlara özgürlük alanı ve haklar tanımıştır. İslam yalnızca kadına değil tüm insanlara değer vermiştir. Tabiattaki hiçbir canlının incitilmemesini esas almıştır.

¹¹ Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü* (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 58.

¹² Zeynel Abidin Aydın, "Nisâ Suresinin 34. Ayeti Bağlamında Evlilik Hayatında Kadının Geçimsizliği Durumunda Uygulanacak Çözümlerden "Darb"a Dair", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 12/27 (Ankara, 2017), 87-100.

¹³ İsfahânî, *Müfredât Kur'an Kavramları*, 616.

Allah Teala, kişinin ister dünya ister ahiret için olsun yapacağı yararlı veya kötü şeyleri kendisi için yapacağını söyler.¹⁴ Allah kullarına haksızlık yapmaz. O nedenle Allah Teala üstünlüğün ölçüsünü insanların elinde olmadığı, seçemediği cinsiyete değil, dünyada kendi irade ve gayretleriyle yaptığı şeylere bağlamış ve en değerli olanın, O'na itaatsizlikten en fazla sakınan olduğunu söylemiştir.¹⁵

İslam Peygamberi de bizlere bu durumun beraberinde getirmiş olduğu adaleti, cinsiyet ve ırk ayrımı yapmamayı, hoşgörüyü öğretmiştir. O da üstünlüğün takvada olduğunu söyleyerek farklı bedenlere sahip olarak dünyaya gelen insanların aslında özlerinin aynı olduğunu vurgulamak istemiştir.¹⁶

Nasslarda yer alan kelimelerin daha iyi ve doğru öğrenilip uygulanabilmesi için indiği dönemin tüm halleriyle sosyolojik olarak incelenmesi lazım gelir. Konumuzla ilgili olan darp/ dövme kelimesi de aynı şekilde, kullanıldığı zaman dilimi tarihsel olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Musa Çetin de bu konunun, İslam dininin temel olarak koyduğu ilkeler yanında problemle alakadar olabilecek nasslar çerçevesinde tetkik edilmesi gerektiğini söylemiş ve o dönemden örnekler vermiştir: Cahiliye döneminde Araplar kız ve erkek evlat ayrımı yapmışlar, doğan erkek çocuklar ile gurur duyarken, kız çocukları ikinci sınıf olarak görmüşlerdir. Hatta kız evlatlarından utandıkları için onları öldürdükleri bile olmuştur. Sadece bu durum bile o dönemin kadına gösterilen değeri gözler önüne sermektedir. Yine Hz. Ömer'in, Allah'ın kadınlar için koyduğu hükümler gelmeden önce kadınlara karşı hiç değer vermediklerini söylediği sözleri o dönemin kadın algısını ortaya koymaktadır. Bu durumun sadece Arabistan'da değil diğer ülkelerde de farklı olmadığını belirten Çetin, İslam'ın kadına meşru haklar tanıdığını ve kadının toplum önündeki yerini belirlediğini söylemiştir.¹⁷

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda insana verilen bu değer, diğer peygamberler tarafından da önemsendiğini hatta bu konuda Allah Teala'nın yönlendirmeleri dahi olduğunu görmekteyiz. Allah (c.c.), eşlere iyi davranmanın, vefaya karşı ihsanda bulunmanın örneğini Hz. Eyyûb üzerinden tüm insanlığa öğretmiştir:

Kitâb-ı Mukaddes'te geçtiğine göre Hz. Eyyûb'un çocukları ve çok fazla malı mülkü vardı. Fakat bunların hepsine kaybetti ve oldukça ağır bir hastalığa yakalanarak Allah onu büyük bir imtihana tabi tuttu. Hz. Eyyûb bu imtihanı sabrederek atlattı.¹⁸ Hastalığı sırasında eşi ona hep yardımcı oldu. Fakat bir gün Hz. Eyyûb'un isyan etmesine sebebiyet veren şeyler söylemişti. Hz. Eyyûb da iyileştiğinde ona yüz değnek vuracağına yemin etti. Fakat Allah, bu yemini Sâd suresi 44. ayette bir bitki sapı ile yerine getirebileceğini söyleyerek merhametiyle çıkış yolu göstermiştir.

"Naslardan hareketle, eşe vefa ve merhamet göstermek; naif olduklarından ötürü onlara karşı şiddete gitmemek Allah'ın, Hz. Eyyûb üzerinden insanlığa öğrettiği önemli bir husustur. Zira İslam'ın insanlık için tüm inananlara emrettiği temel umdelerden biri

¹⁴ Kur'an-ı Kerim Meali, çev. Hayreddin Karaman vd. (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), Fussilet 41/46.

¹⁵ el-Hucurât 49/13.

¹⁶ Heyet, *Hadislerle İslam* (Konya: DİB Yayınları, 2015), 4/215.

¹⁷ Musa Çetin, "Kadını Darp/ Dövme Meselesinin Çözümünde Hz. Peygamber'in Yaklaşımı", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2015), 258-259.

¹⁸ *Kitab-ı Mukaddes* (Erişim 27 Mayıs 2020), Eyü.1:1-8; 42:10-17.

merhametli olmaktır.”¹⁹ Hukukçular bu ayeti, kocanın karısını ölçsüz bir biçimde dövemeyeceğinin açık delili saymışlardır.²⁰ Fakat burada göz ardı edilmemesi gereken nokta bu ölçünün, yeminin yerine gelmesi adına olduğudur. İlgili bahsi ölçülü dövme olarak anlayıp bu eylemi Kur’an’ın hakikatlerine uydurmaya çalışmak doğru olmayacaktır.

Günümüzde İslam’ın kadına kazandırdığı bu statüyü dikkate almadan davranan kişiler, yeri geldiğinde kendilerine ayetleri dayanak olarak göstermişlerdir. Fakat her konuda olduğu gibi bu meselede de ayetleri ve rivayetleri doğru anlamak ve doğru bir şekilde hayata geçirmek gerekmektedir.

Kadına karşı gösterilen muamelede ele almak istediğimiz bahis kadına karşı uygulanan fiziksel şiddet yani dövme meselesidir. Bu konuda da esas alacağımız ayet Nisa Suresinin 34. Ayetidir:

“Nisa suresi 34. Ayette aile huzurunu bozacak tavır sergileyen ve nüşüz olarak isimlendirilen; kocasına eza ve cefa eden, kocasına başkaldıran, ona kötü muamelede bulunan, kocasına kin besleyen, kocasına karşı hakaret ve galiz/ağır sözler söyleyen, kocasının onur ve namusunu, kendi iffet ve kadınlık şerefini zedeleyen, başka erkeklerle sosyal ilişkilerin sınırını tayin edemeyip ölçüyü kaçıran, umuma açık olmayan bir mekanda, kuşku uyandıracak biçimde herhangi bir erkekle baş başa kalması gibi kontrolsüz davranışlar sergileyen kadınların bu tutum ve davranışlarını değiştirmelerini sağlamak için üç yol tavsiye edilmektedir.”²¹:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرَبْنَ هُنَّ قِيَانٌ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً (Nisa, 34) حَفِظَ اللَّهُ وَآلِيَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَأَهْجُرُوهُنَّ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيماً كَبِيراً

Tavsiye edilen üç yoldan ilki kadınlara öğüt vermek olup bu işe yaramadığı takdirde onların yataklarında yalnız bırakılması gerektiği söylenmiştir. Bu da fayda vermezse son olarak onları dövün denmiştir. Ve ayet durumun düzeldiği takdirde başka bir yol aranmaması gerektiğini belirterek son bulmuştur.²²

Kur’an-ı Kerim’in vermek istediği mesajın doğru anlaşılması noktasında kelimelerin sahip olduğu anlamlar yanında, Kur’an’ın temel koyduğu prensipler ve tüm bunları yaşam haline getiren Peygamberimizin uygulamaları ve devamındaki fıkıh öğretileri oldukça ehemmiyetlidir. Kur’an’da doğrudan anlaşılan ayetler (muhkem) olduğu gibi dolaylı olarak anlatılan ve farklı şekillerde anlaşılabilen ayetler de mevcuttur. Bunların varlığı bir zenginliktir. Fakat bu zenginliği Kur’an’ın bütüncül anlatımı ile ilişkilendirip anlamak ve yorumlamak gerekir. Aksi halde çok farklı yorumların tek bir kitaba dayandırılması söz

¹⁹ Yakup Bıyıkoglu, "Kıssa Üslubu Bağlamında Kur’ân’da Eyyüb Peygamber", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44 (2016), 211-243.

²⁰ Ali Akpınar, "Ailevi Sorunlara Kur’ânî Çözümler (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında)", *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* (2-3 Mayıs 2014, 2015), 63-77.

²¹ Nuri Tuğlu, *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam’ın Şiddet Karşılığı* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2. Basım, 2016), 116.

²² İbrahim Paçacı vd. *Kur’an-ı Kerim Meali* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), 83.

konusu olur.²³

Bu bağlamda ilgili ayette yer alan, yapılması tavsiye edilen son fiilin müfessirler tarafından nasıl yorumlandığını görmek yerinde olacaktır. Öncelikle ayetin nüzul sebebine dair edindiğimiz bilgilere bir göz atalım:

Vâhidî (ö. 468/1076), eserinde Mukatıl dedi ki diyerek şunları söyler:

Ayet ensardan Sa'd b. Rabî ve eşi Habibe binti Zeyd'in aralarında geçen bir olay üzerine inmiştir. Habibe eşine saygısızlık ettiği için eşi ona tokat atmış. Habibe de babasıyla beraber durumu Hz. Muhammed'e anlatmak için yanına gitmişlerdir. Babası kızını, kocası ona vursun diye evlendirmedeğini söylemiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) de kadına kocasına kısasta bulunmasını söylemiş fakat daha sonra kızı geri çağırıp kısastan vazgeçmesini, Cebrail'in kendisine ayet indirdiğini belirtip bu ayeti okumuştur. Ve sonunda da "Biz bu olayın çözümü için bir şey istedik fakat Allah başka bir şey gönderdi, Allah'ın gönderdiği en hayırlı olandır" demiştir.²⁴ (Beydâvî de de aynı şekilde geçmektedir)

İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) eserinde de nüzul sebebi benzer şekilde Hasan el-Basri'den geçmektedir. Buradaki rivayet biraz daha kısa olup kadın tek başına Peygamber'in yanına gelmiştir. Ve kısas emrinden sonra kadın geri eve dönmeden bu ayet nazil olmuştur. Ve bu rivayetin İbn Ebu Hatim, Katâde, İbn Cüreyc ve Süddî tarafından da mürsel olarak zikredildiği belirtilmiştir.²⁵

Aynı şekilde bu red olunan hüküm hakkında Suyûtî' de (ö. 911/1505) de bir rivayetle karşılaşmaktayız. Hasan Basri'den gelen rivayette Efendimiz kısas yapmak istediğinde bu ayet nazil olmadan evvel, vahiy tamam olmadan aceleci davranma diye uyarı da bulunan Taha suresi 114. ayeti inmiştir. Sonrasında Nisa suresi 34. ayeti nazil olmuştur.²⁶

Bu rivayetleri benzerleri ile çoğaltmak mümkündür. Fakat genel olarak hepsi aynı minvaldedir. Suyûtî' de de geçtiği üzere bazılarında, hanımın Hz. Peygamber'e (s.a.v) iletği haberinde eşinin kendisine tokat atmasının yanında yüzünde iz de bıraktığını ifade eden rivayetler de mevcuttur.²⁷

Ayrıca Zemahşerî (ö. 538/1144) bunlara ek olarak hanımın eşinden kısas uygulaması ile hakkını alması hususunda farklı görüşlerin olduğunu söyler. Öldürme hariç eşler arasında kısas olmaz fakat yaptığı yanlış fiilin cezası olarak diyetini ödemek mecburiyetindedir, der.²⁸

²³ Ali Bardakoğlu, "Dinin Anlaşılması, Yorumlanmasındaki Farklılıklar ve Çözüm Üzerine", II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri: (23-27 Kasım 1998) (2003), 1/100-110.

²⁴ Vâhidî Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbü'rî, *Esbâb-ı Nüzûl* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2019), 149; Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî, *Muhtasar Beydâvî Tefsiri-Envâru't-Tenzil ve Esrâru't Tevîl*, çev. Şâdi Eren (İstanbul: Selsebil Yayınları, 2. Basım, 2011), 1/507.

²⁵ İbn Kesîr Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dimaşkî eş-Şâfiî, *Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991), 4/1679.

²⁶ Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfiî, *Ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr* (*Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri*) (İstanbul: Ocak Yayınları, 3. Basım, 2016), 4/373.

²⁷ Suyûtî, *Ed-Dürrü'l-Mensûr*, 4/374; Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî, *Tefsîr-i Kebîr*, thk: Dr. Abdullah Mahmud Şehate, çev. M. Beşîr Eryarsoy (İstanbul: İşaret Yayınları, 2006), 1/355-356.

²⁸ Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf* (*Keşşâf Tefsiri*) (İstanbul: T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), 2/122.

Ayetin nüzul sebebine kısaca değindikten sona konumuz olan ve ayette üçüncü yol olarak tavsiye edilen darabe eylemine karşı getirilen yorumlara göz atalım:

İlgili kelimeye dövmek anlamı verenlerin çoğu bu dövmenin hafifçe ve iz bırakmayacak şekilde olduğunu belirtirler. Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1210) de bunlardan biri olup şunları söylemektedir:

Öğüt vermeden sonra tavsiye edilen ikinci yol da yapıldıktan sonra kadın hala davranışında ısrarcı olursa, eşi onu dövebilir. Bu konuda Şafii bu eylemin mubah olacağını fakat dövmenin, dövmekten daha hayırlı olduğunu belirtmiştir. Eğer dövülürse de bunda aşırıya gidilmeden, vücudun farklı yerlerine vurularak, kırktan da az olacak ve yüzüne vurmamak kaydıyla diye dövme eylemine sınırlar getirmiştir. Fahreddin er-Razî de sonuç olarak kendi fikrinin bu işi olduğunca hafif tutmak gerektiğini söyler. Amaç gerçekleştiği takdirde de tüm bunlarla yetinilmesini, daha fazla yollar aranılmamasının lazım geldiğine dikkat çeker.²⁹

Kurtubî (ö. 671/1273) de bu konuda son yolun dövmek olduğunu, çünkü serkeşlik yapan kadının bununla yola gelebileceğini söylemiştir. Fakat o da bu dövme eylemini te'dip yollu dövmek olarak bakıp amacın kadının eğitilmesi olduğunu o nedenle iz bırakmadan, bir yerini kırmadan dövülebileceğini eklemiştir. Ayrıca dövmenin sonunda helak olma gibi bir durum söz konusu olursa da bunun bedelinin ödenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.³⁰

Ayetteki darabeyi "Onları dövün" şeklinde ifade eden İbn Kesîr (ö. 774/1373) de, incitmemek şartıyla onları dövme hakkınız vardır, der ve İbn Abbas'ın incitmeksizin dövün; Hasan el-Basrî'nin iz bırakmayacak şekilde dövün, dediklerini de ekler.³¹

İbn Kesîr ayetin sonunda yer alan 'Allah çok yüce ve büyüktür' sözünü, kadınlara karşı hiçbir sebep olmadan zulmeden kocalara karşı bir gözdağı olarak yorumlamaktadır.

Suyûtî'den öğrendiğimize göre de Dahhâk b. Müzâhim bu ayeti şöyle açıklar: Ayetteki üstünlük meselesi evin ihtiyaçlarını karşılama noktasındadır. Erkekler hanımlarına karşı buyuran bir amir konumunda olup, hanımlarına Allah'ın dediklerini yapmaları konusunda taviz vermemelerini söylerler. Hanımları bunu kabul etmediği zaman fazla olmadan eşleri onları dövebilir.³²

Suyûtî devamında İbn Abbas şu şekilde açıklama getirmiştir: Kadının nüşuzu demek kocasına isyankâr olması, eşinin haklarına ihtimam göstermemesi ve onun söylediklerine uymamasıdır. Bu takdirde üç yol vardır. Sonuncu için de yine diğer İslam bilginleri gibi İbn Abbas da aynı sınırları koymuştur. Ve en sonunda kadın eşini dinlediği takdirde, kocasının onu dövmek için çeşitli bahaneler aramaması gerektiğini belirtmiştir.³³

²⁹ Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtilhu'l-Gayb* (Ankara: Akçay Yayınları, 1988-1989), 8/21-22).

³⁰ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmiu'li-Ahkâmi'l-Kur'ân* (İstanbul: Buruc Yayınları, 1998), 5/175-176.

³¹ İbn Kesîr, *Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri*, 4/1681.

³² Suyûtî, *Ed-Dürrü'l-Mensûr*, 4/375.

³³ Suyûtî, *Ed-Dürrü'l-Mensûr*, 4/388.

İzzet Derveze (1888-1984) de kadının sıralanan iki yoldan sonra davranışlarında hâlâ ısrarcı olursa acı vermeden dövülebileceğini söylemiştir. Yalnız bu dövme eyleminin mutlaka son yol olarak kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.³⁴

Mevdûdî (1903-1979) ise bu konuda Hz. Muhammed'in (s.a.v) gönülsüz bir şekilde izin verdiğini söylemiş ve maalesef bazı hanımların bu yola başvurmadan yanlışlarını telafi etmeye yanaşmayacaklarını belirtmiştir. O da bu dövmenin nasıl olacağını Peygamber'in koyduğu sınırlarla açıklamıştır.³⁵

Bu ayetin amacının evlilik müessesesinin işleyişini devam ettirmek ve belli ölçütlere bağlamak, kişilere sorumluluk vermek ve oluşabilecek problemlerin önüne geçmek olduğunu söyleyen Seyyid Kutub (1906-1966), ilgili kelimeye dövünüz anlamı vermiş ve bu dövmeye şu şekilde açıklama getirmiştir: Bahsi geçen dövme, intikam ve belli duygularda doyum sağlama amacıyla olup kadına zulüm verici olmamalıdır. Bu fiil yalnızca ebeveynlerin evlatlarına terbiye amaçlı uyguladığı eylemler gibi olmalı sınırsızlıktan uzak durulmalıdır.³⁶

Yapılan tüm bu yorumların yanında günümüzde ilgili bu alana farklı bakış açısıyla bakanlar da olmuştur. Bayraktar Bayraklı ayette geçen "*vedribûhunne*" kelimesine geçici olarak evden uzaklaştırın, anlamı verirken bu ayeti, erkeğe kadını dövme yetisi vermesi olarak algılanmasının temelinde bilgisizliğin yattığını söylemektedir. Bayraklı, ilgili kelimeye uzaklaştırmak, kovmak anlamı vermesinin bir sebebinin de surenin 35. ayetini tefsir ederken özetle şu şekilde dile getirmiştir:

Allah, ortaya çıkan bu problemlerin aile içerisinde halledilmesine öncelik vermiş, ilk iki yol bir çözüm sağlamadığı takdirde eşinin hanımını evden kovmasını istemiştir ki 35. ayetteki durum söz konusu olup aile içi problem evin dışı olan topluma da yansımış olsun.³⁷

İlgili kısmı "...Bununla da yola gelmezlerse tokat atabilirsiniz" diye tercüme eden Mustafa Öztürk ise şu açıklamayı yapmaktadır: "Ayette geçen '*vedribuhunne*' ifadesi çoğunlukla "dövün" diye tercüme edilmekte; fakat dövme eyleminin sınırları belirlenmediği için bu anlam pek doğru ve mümkün görünmemektedir. Ve özellikle şu belirtilmelidir ki ayetteki emir kalıpları bir zorunluluk ifade etmektedir, onlar ruhsata delalet eder.³⁸

Osman Nebioğlu bahsi geçen kelimeye "cezalandırın" derken³⁹; Hüseyin Atay "onlarla cinsel ilişki kurun"⁴⁰ ve Yaşar Nuri Öztürk de "onları buldukları yerden başka yere gönderin/ evden çıkarın/ dövün" demişlerdir.⁴¹

Mehmet Okuyan da ilgili ayet için darabe sözcüğüne dövme anlamı verilmesi halinde ilk iki uygulamanın devamında böyle bir eylemin yer almasının anlaşılabilir bir şey

³⁴ İzzet Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis*, çev: Mustafa Altınkaya (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2014), 6/139.

³⁵ Ebu'l-Alâ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an- Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1986), 1/317.

³⁶ Seyyid Kutub, *Fi Zilâl-il-Kur'an*, çev: Salih Uçan vd. (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991), 456-464.

³⁷ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Tefsiri* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 4. Basım, 2013), 5/129-130.

³⁸ Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 3. Basım, 2015), 118.

³⁹ Osman Nebioğlu, *Türkçe Kur'ân-ı Kerim* (İstanbul: Nebioğlu Yayınları), 46.

⁴⁰ Hüseyin Atay, *Kur'an Türkçe Çeviri* (Ankara: Atay ve Atay Yayınları, 2007), 83.

⁴¹ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali* (İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1994), 86.

olmayacağını söylemektedir.⁴² Bu sıralamaya aykırı olur. Burada anlamı vurmak değil, geçici ayrılmak demektir.⁴³

Nüşuz durumunda tavsiye edilen ikinci yolu yataklarından ayrılmak değil, “filmedaci” deki fi harficerinin delaleti ile yatakta ilişkiyi kesmek olarak yorumlayan Yunus Vehbi Yavuz, üçüncü yol için de terk etmek manasını vermiştir. Ve buna şöyle bir açıklama getirmiştir: “Ayet çok hassas olan aile ilişkilerinin bozulmasından korkma durumunda alınacak önlemleri bize haber veriyor. Eğer koca böyle bir endişeyi hissederse o takdirde üç basamaklı bir terbiye metodu uygular. Bu basamaklardan birinin dövmek olması düşünülemez. Çünkü bu durumda suç işleyen bir kişiye ceza uygulanmış olur ki; İslam’a göre suç sabit olmaksızın ceza uygulanamaz.”⁴⁴

Ayette kadının geçimsizliği konusunda uygulanabilecek üç yöntemden sonuncusu olan dövme olgusu bağlamında yapılan yorumlar çeşitlilik arz etmektedir. Genel olarak bakıldığında te’deb amaçlı dövmeye izin verenler olduğu gibi bunun tarihsel bir konu olduğunu her durum ve zamanda geçerli olmadığını savunanlar da olmuştur. Ayrıca daha çok günümüz yorumcularının bakışına göre, ayette geçen kelimenin birçok anlamı vardır ve bunlardan “dövmek” anlamını seçmek olayın gidişine ters düşecektir. Kur’an’da, problemleri çözmek için dövmek, vurmak gibi eylemlerden ziyade şiddet dışı çözüm yolları tavsiye edilmektedir.

3.Rivayetler Bağlamında Dövme Eylemi

Kur’an-ı Kerim’de yer alan kelimelerin birden fazla anlama gelmesinin bir zenginlik olarak kabulünün yanında bu durumun sömürülüp kullanmaya hazır bir tarafı da bulunmaktadır diyen Zülfikar Durmuş lafz-ı müşterek kelimelerin anlam kalabalığını da sebebiyet verebileceğini belirtir. Böyle bir durumda neye göre belirleme ve seçim yapılacağını da iki ölçüt koyarak açıklar: İlki ayetin siyak ve sibakını incelemek; ikincisi ise sünnettir.⁴⁵

Konumuzda da bunları göz önüne alarak bir değerlendirme yapmak daha doğru bir sonuç vereceğinden ilgili ayetle alakadar olabilecek rivayetlere göz atalım: Ayetin anlaşılması adına yapılan yorumlar da çeşitlilik arz ettiği gibi rivayetleri incelediğimizde de bizleri çeşitli yorumlara sevk edebilecek ifadeler beklemektedir. Yine farklı durumlar söz konusu olmaktadır. Bu açıdan rivayetleri bir gruplandırma yaparak ele almak daha anlaşılır olacaktır.

⁴² Mehmet Okuyan, “Kadına Yönelik Şiddete Kur’an’ın Bakışı”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (Samsun, 2007), 93-133.

⁴³ YouTube, “Kur’an’da Eşini Döv Emri Yoktur! Nisa 34. Ayeti Hakkında- Prof. Dr. Mehmet Okuyan” (Erişim 26 Mayıs 2020).

⁴⁴ Yunus Vehbi Yavuz, *Kur’an’da Kadın Hak ve Özgürlüğü* (İstanbul: Bayrak Yayınları, 1999), 106.

⁴⁵ Zülfikar Durmuş, “Elmalılı’nın Mealinde Çok Anlamlılık Problemine Yaklaşımı (Lafz-Mana İlişkisi)”, *Diyanet İlmî Dergi* 51/3 (Eylül 2015), 57-77

3.1.Eşin dövülmesine müsaade edilen rivayetler

Bu bahiste Hz. Muhammed (s.a.v) genel olarak eşlerin birbirleri üzerinde var olan haklarını söyledikten sonra belli bir şarta bağlı olarak bu eyleme izin vermiştir:

Hz. Muhammed kadınların Allah'ın emaneti olduğunu, o nedenle kadınlar hususunda Allah'tan korkulmasını belirtmiştir. Eşlerin hanımları üzerindeki hakları yuvalarını istemediği kişileri almamalarıdır, demiştir. Bunu yaptıkları takdirde dövmelemelerine müsaade etmiştir. Hanımların da eşleri üzerinde yemek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılamak gibi hakları olduğunu da söylemiştir.⁴⁶

Benzer olmakla birlikte bir başka rivayete göre:

"Süleyman b. Amr b. Ahvas'den (r.a.) gelen rivayete göre Hz. Muhammed, kadınlara iyi muamele edilmesi gerektiğini, onlardan cinsel birliktelik dışında çok bir şey istenilmemesini söylemiştir. Onlar yalnızca belli bir çirkinlik yaparsa o zaman dövmelemeye müsaade etmiştir. Yoksa diğer durumlarda bahane bulup eziyet edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Ve yine eşlerin birbiri üzerinde hakları olduğundan bahsetmiştir.⁴⁷

3.2.Doğrudan eşlerinizi dövmelemeyin diye emredilen rivayetler

Burada Hz. Peygamber (s.a.v) doğrudan eşleri dövmelemekten men etmiştir: Abdullah İbn Zem'a'dan geldiğine göre Hz. Muhammed, insanlara eşlerini kölelerini dövmelemeleri gibi dövmelemelerini, belki günün sonunda onlarla birlikte olacaklarını söylemiştir.⁴⁸

Buhari'de geçmekte olan şu rivayet de ise yalnızca benzetilen kısım farklıdır: Yine Abdullah İbn Zem'a'dan gelen rivayette Hz. Peygamber erkeklere deve döver gibi kadınları dövmelemelerini, söylemiştir.⁴⁹

Hz. Peygamber (s.a.v) bir başka rivayetinde de yine zevcenin haklarını saydıktan sonra asla yüzüne vurmaması gerektiği şu şekilde ele alınmıştır:

...Muaviye el-Kuşeyri'den: Peygamber'e erkeğin üzerinde eşinin hakkı nedir diye sorulmuştur. Hz. Peygamber de yediklerinizden yedirmeniz, kıyafet aldığınızda ona da almanızdır; asla yüzlerine vurup onları dövmelemeyin, onları kötüleyip evlerinizin dışında terk etmeyin, demiştir. Ya Rasûlullah, bizim birimizin üzerinde, zevcesinin hakkı nedir?" diye sordum da, "Yediğin zaman ona da yedirmen, elbise aldığın zaman ona da almandır. (Sakın) yüze vurma(Onları dövmelemeyiniz), (onu) kötüleme evin dışında (onu) terk etme." diye cevap verdi.⁵⁰

Ve konumuzla alakalı olup en çok zikredilen rivayet şu şekildedir:

⁴⁶ Ebu Davud Süleyman b. Eş'as el-Ezdi es-Sicistani, *es-Sünen* (Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabi), "Menasik", 58; Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyri, *el-Camiu's-Sahih*, thk: M. F. Abdalbaki (Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi), "Hac", 19; İbn Mace Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid Mâce el-Kazvîni, *Sünen-u İbn Mace*, thk: M. F. Abdalbaki (Beyrut: Daru'l-Fikr), "Menasik", 84.

⁴⁷ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezid) et-Tirmizî, *el-Câmi 'u's-Sahih* (Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arab), "Rada", 11; İbn Mace, "Nikah", 3.

⁴⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Câmi 'u's-Sahih* (Beyrut: Daru İbn Kesir, 1407/ 1987), "Nikah", 92; İbn Mace, "Nikah", 51.

⁴⁹ Buhârî, "Edeb", 43

⁵⁰ Ebû Davud, "Nikah", 42; İbn Mace, "Nikah", 3.

Hız. Muhammed, cariyeleri dövmenin, buyurunca Hız. Ömer, Peygamber'e gelip kadınların eşlerine karşı geldiklerini söyleyerek yakındı. Peygamber de bunun üzerine onları hafifçe dövebileceklerini söyledi. Fakat bu söylemden sonra hanımlar eşlerini şikâyet etmek için Peygamber'in yanına geldiler. Hız. Peygamber durumu görünce erkeklere, eşlerini döven kişiler sizlerin hayırlı olanlarınız değildir, buyurdu.⁵¹

Bu kısımda olması gereken belki de en önemli rivayet ise şudur: Hız. Aişe'den gelen rivayete göre Hız. Peygamber yaşamında hiçbir kadını ve hiçbir hizmetçisini dövmemiştir.⁵²

3.3. Dolaylı Olarak Dövme Eyleminin Tavsiye Edilmemesiyle İlgili Rivayetler

Bu kısımdaki rivayetlerde doğrudan olmasa da Hız. Peygamber (s.a.v) 'in birtakım olaylar karşısında erkeğin hanımı dövmesine sıcak bakmadığını görmekteyiz:

...Fâtıma bint Kays'dan gelen rivayete göre Ebû Amr b. Hafs eşi Fâtıma'yı boşadıktan sonra Fâtıma, aralarında geçen birtakım olayları Peygamber'e anlatmak için gelir. Peygamber ile konuştuktan sonra Efendimiz ona iddet süresinde Ümmü Şerik'in evinde kalmasını söyler. Fatıma nikâhlanabileceği süreyi doldurduktan sonra Peygamber'in dediği gibi yanına gider ve Muâviye b. Süfyân ile Ebû Cehm'in kendisi ile evlenmek istediklerini söyler. Hız. Peygamber de Muaviye'nin parası olmadığını; Ebu Cehm'in ise sopasını hiç indirmedini ve sert, kaba davranan biri olduğunu söyler. Ve Fatıma'nın Üsâme b. Zeyd ile evlenmesini istediğini belirtir.⁵³

Bu kısımda örnek verilebilecek bir diğer rivayet ise şudur: Hız. Aişe'nin rivayetine göre Habibe bint Sehl, Sabit b. Kays ile evli iken Sabit, onu dövmüştür. Habibe bu durumu Peygamber'e söylediğinde ise Peygamber, Sabit'i de çağırması ve mehrinin bir miktarını alarak boşanmalarını söylemiştir ve onlar da boşanmıştır.⁵⁴

Zikrettiğimiz bu hadisleri genel olarak değerlendirecek olursak Peygamber Efendimiz'in yaşantısı da dâhil olmak söylediği her şey de kadınların menfaati söz konusudur. Dövmeye müsaade edilen Süleyman b. Amr b. Ahvas (r.a.)'den naklettiğimiz rivayete şu gibi yorumların yapıldığı da görülmektedir:

Rivayet, kadınların sahip oldukları hakları ortaya koymaktadır. Bu kısımda Burada 'خير - hayr' sözcüğünün tercih edilmesi rastlantı değildir. Bu kelime ile eşin, yalnızca gıda ve giyim konusunda sorumlu değil, her çeşit iyiliği yapması kastedilmiştir. Bu hadisin tüm sözcükleri kadınların hakları üzerinde durup, onları korur iken "darabe" kelimesinin anlamı da bu içeriğin ana fikrine zıt olmamalıdır. Darabe kelimesi de bu hayr temasına yönelmektedir ve tüm bağlamları ile iyiliği kapsamaktadır.⁵⁵

⁵¹ Ebû Davud, "Nikah", 43; İbn Mace, "Nikah", 51.

⁵² Ebû Davud, "Edeb", 5; İbn Mace, "Nikah", 51.

⁵³ Tirmizî, "Nikah", 38; Ebû Davud, "Talak", 39; Müslim, "Talak", 6; Ebû Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali en-Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî* (Beyrut: Daru'l-Marife, 1420/1999), "Nikah", 22.

⁵⁴ Ebû Davud, "Talak", 18.

⁵⁵ Çetin, "Kadını Darp/ Dövme Meselesinin Çözümünde Hız. Peygamber'in Yaklaşımı", 261-262.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) kişinin üzerinde söz sahibi olup kendi mülkü altında olan köle ve deve benzetmesinde bulunarak eşlerinizi dövmeyin dediği rivayetler, kocanın karısına karşı tutumunda bir ölçü mahiyetinde olmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.v), kadınları adeta bir köle, deve gibi eşlerinin mülkü altında olmadığını hatta aksine birbirleri üzerinde hakları olup aynı statüde kabul etmiştir. Ve tüm bunları belirterek günün sonunda o kadınla olabileceğini söyleyerek erkekleri uyarmıştır. Hz. Ömer'in söyleminden sonra hafifçe dövmeye izin verilip sonra dövenlerin hayırlı kimseler olmadığı belirtilen rivayet, bizlere cahiliye döneminde kadınlara karşı gösterilen malum tutum ve Efendimizin tebliği ile ilerledikçe ilerleyen bir eğitim sürecini bizlere yansıtmıştır. Hz. Ömer'in, cahiliye döneminde kadınlara hiç değer vermediklerini, İslam dininin gelmesiyle onların da hakları olduğunu anladıklarını söylemesi de bunu gözler önüne sermektedir.⁵⁶

Hz. Aişe'nin belirttiği üzere, köle döven gibi eşlerinizi dövmeyin diyen Hz. Peygamber (s.a.v) bırakın eşleri köle dahi dövmemiştir. Yaşantımız boyunca örnek almamız gereken Efendimiz 'in hayatı bizim için en büyük ölçüdür. Nitekim Hz. Aişe'nin de dediği gibi onun hayatı Kur'an'dı. Bu rivayet de yaşantımız için bir ölçü olmalıdır. Hz. Peygamber'in sözleri ve eşlerine olan uygulamalarına dikkat edildiğinde O'nun kadınların ezilmesinden, şiddete, hakarete uğramasından ve onurunun kırılmasından hoşlanmadığı tüm davranışları kınadığı ve Müslüman erkeklere eşlerine ve hatta tüm kadınlara karşı bu tür davranışlardan kaçınmalarını tavsiye ettiği görülmektedir. Hz. Muhammed'in eşlerine karşı en ufak bir kötü davranışta bulunduğu, onları incittiğine işaret eden hiçbir rivayet bulunmamaktadır.

Dolaylı olarak hanımını dövmenin doğru olmadığını belirten rivayetlerde Hz. Peygamber'in evlilikte cimrilik ve sert davranmanın, dövmenin olumsuzluğuna dikkat çektiğini görmekteyiz. Belirtildiği üzere Efendimiz kadınların evlendikleri kişilerde dikkat etmeleri gereken hususlara dikkat çekmektedir. Kendisine karşı kaba, sert olabilecek, şiddete meyilli kişilerle evlenmeyi tavsiye etmemektedir.

Eşi tarafından dövülen birinin Hz. Peygamber (s.a.v)'e gelerek şikâyet ettiği ve sonucun boşanma ile bittiği rivayete bakacak olursak da yine Efendimiz bunu sessiz karşılamamış ve gereğini yapmıştır. Eşine şiddet uygulayan bir erkeğe şiddetin büyüklüğüne göre çeşitli cezaların verildiğini söyleyen M. Çetin bu durumun bazen bu hadiste de olduğu gibi boşanma ile de neticelendirilebileceğini belirtmiştir.⁵⁷ Bu rivayette de görüldüğü üzere Hz. Peygamber, eşini döven bir erkeğe hanımını boşamasını söylemiştir. Yani Hz. Muhammed, eşine eziyet eden bir sahabeden karısına ödediği mihri geri alıp hanımını serbest bırakmasını istemiştir.

Tüm bu rivayetleri bir arada ele aldığımızda ilgili kelimeye o zamanın şartları düşünülerek dövmek anlamı verilse dahi bunun Hz. Peygamber'in söyledikleri ve yaşantısıyla uyuşmadığını ve bu hoş olmayan durumdan kaçınmak gerektiğini bilmek lazım gelir. Bu konu eşlerine karşı böyle muamelede bulunanlar için bir dayanak değildir. Aksine bu ayetin aile birliğinin devamını sağlamak için indiği düşünülecek olursa da son yolun dayak olmasının buna ne kadar müsaade edeceği de düşündürücüdür. Zikredilen rivayetlerden ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in hayatından yola çıkarak tüm bunların cevabı rahat bir şekilde verilebilir. Yunus Vehbi Yavuz bu konuda şunları demiştir: "Hz.

⁵⁶ Buhârî, "Libas", 31

⁵⁷ Çetin, "Kadını Darp/ Dövme Meselesinin Çözümünde Hz. Peygamber'in Yaklaşımı", 258.

Peygamber'in hayatı boyunca, aile içinde rahatsız edici davranışlar, hatta uzun süre ilgiyi kesme gibi durumlar olmasına rağmen, hanımlarına dayak atmadığı, belki Kur'an'ın hükmüne uygun biçimde hareket ederek yüz çevirdiğini görmekteyiz. Bu durum tefsirlerde verilen dövme manasını doğrular nitelikte değildir."⁵⁸

Sonuç

Kur'an-ı Kerim ve onu yaşayan Allah'ın Rasûlü (s.a.v), kadın ve erkek arasında bir ayırım yapmaz; aralarındaki farklılığın yalnızca yaratılış özellikleri itibariyle olduğunu söyler ve birbirlerine üstün olmaları konusunda da bunun sadece sorumluk ve görev noktasında olduğunu vurgular. Allah katında en değerli olanın ancak Allah'a karşı itaatsizlikten en fazla sakınan kişiler olduğu bir din anlayışında üstünlüğü ahlak dışında başka bir şeyde aramak elbette doğru olmayacaktır.

Bu prensiple konuya bakıldığında temelde her türlü canlı olmak üzere İslam'ın insana, kadına, hanıma verdiği değeri göz ardı etmek mümkün değildir. İslam dini, kadınlara oldukça değer ve önem vermiş, onlara gerçek bir özgürlük getirmiştir. Bu değer ve hürriyeti yalnızca belli bir zaman dilimine has kılmayıp tüm çağlar boyunca kadını özel ve değerli kılacak haklar tanımıştır. Tarih boyunca bu hakları göz ardı edip kadına karşı haksızlıklar yapılsa da bunlar İslam dininin getirdiklerinden değil, toplumun kendi zihniyet yapısı ve geleneklerinden kaynaklanmıştır. Öyle ki çalışmamızda bunlardan biri olan kadını dövme bahsinde geçen "darabe" kelimesine, bu zihniyetlerin dövme anlamı vermesi olarak karşımıza çıkmıştır. Araştırıldığı üzere ilgili kelimenin birçok anlamı ihtiva ettiği görülmüştür. Bu anlamlardan dövme anlamını seçmeden önce Kur'an'ı yaşayan Hz. Peygamber'in hayatına bakmak doğru olacaktır. Böyle bir durumun onun yaşantısıyla bağdaşmadığı çok açıktır. O, yalnızca eşlerine değil tüm insanlara karşı sert ve kırıcı olmaktan uzak durmuş, herkese karşı hoşgörü ile davranmayı benimsemiştir.

Aile içi ilişkilerde ortaya çıkan problemlerin çözülmesinde doğru yöntemlerin kullanılması önemlidir. Bu noktada Kur'an-ı Kerim'in vermek istediği mesajı ve Hz. Peygamber'in rehberliğini doğru anlayıp uygulamak gerekir. Problemlerin çözümü noktasında bize yol gösterici olan naslardan biri Nisa Suresinin 34. ayetidir. Ayette uygulanması gereken üç yol zikredilmiş olup bunlardan sonuncusu "vedribûhunne" buyruğudur. Bu uygulama hayata geçirilmeden önce "darb" kelimesinin çok anlamlı oluşu ve Hz. Peygamber'in "Hayırlılarınız dövmez" söylemi unutulmamalıdır. Böylesine hoşgörülü bir dinin dövme eylemini bir yol gösterme aracı olarak sunması pek de mümkün görünmemektedir.

Eşlerin birbirlerine karşı göstermesi gereken hürmeti en çok Hz. Peygamber'in (s.a.v) hayatında görmekteyiz. Peygamber'in varlığı, kadınların huzurunun adeta bir garantisi olmuştur. O ki İslam dini gelmeden önceki toplumu bulunduğu çirkin hal içerisinde İslam'ın öğretileri ile çıkardı ve olması gerekeni yaşayarak gösterdi. Ve bize kalan tüm bu mirasın ve ele aldığımız konu özelinde kadının statüsü ve haklarının kıyamete kadar

⁵⁸ Yavuz, *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü*, 106.

korunmasıdır. Günümüzde hala gündemde olan, tartışılmaya dahi layık görülen şiddetin Efendimizin hayatında hiçbir yeri olmadığı unutulmamalıdır. Şiddetin her türlüşünün önlenmesinde, Hz. Peygamber'in (s.a.v) sünneti yani onun tavsiyeleri, emir ve yasakları olumlu yönde katkı yapacak bir özelliğe sahiptir; yeter ki doğru öğrenilip doğru anlaşılın ve doğru bir şekilde uygulansın.

Kaynakça

- Akpınar, Ali. "Ailevî Sorunlara Kur'ânî Çözümler (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında)". *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* (Mayıs 2014, 2015), 63-77.
- Asım Efendi, Mütercim. *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît - Kâmûsu'l Muhît Tercümesi* 1. Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013.
- Atay, Hüseyin. *Kur'an Türkçe Çeviri*. Ankara: Atay ve Atay Yayınları, 2007.
- Aydın, Zeynel Abidin. "Nisâ Suresinin 34. Ayeti Bağlamında Evlilik Hayatında Kadının Geçimsizliği Durumunda Uygulanacak Çözümlerden "Darb"a Dair". *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 12/27 (2017), 87-100.
- Bardakoğlu, Ali. "Dinin Anlaşılması, Yorumlanmasındaki Farklılıklar ve Çözüm Üzerine". *II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri (23-27 Kasım 1998)* 1. Cilt. (2003), 100-110.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Tefsiri* 5. Cilt. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 4. Basım, 2013.
- Beyzâvî, Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed. *Muhtasar Beydâvî Tefsiri-Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't Tevîl*. çev. Şâdi Eren. 1. Cilt. İstanbul: Selsebil Yayınları, 2. Basım, 2011.
- Bıyıkoğlu, Yakup. "Kıssa Üslubu Bağlamında Kur'ân'da Eyyûb Peygamber". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (Aralık 2016), 211-243. <https://doi.org/10.21054/deuifd.284969>
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *el- Camiu's-Sahih*. Beyrut: Daru İbn Kesir, 1407/ 1987.
- Çetin, Musa. "Kadını Darp/ Dövme Meselesinin Çözümünde Hz. Peygamber'in Yaklaşımı". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (2015), 253-280.
- Derveze, İzzet. *et-Tefsiru'l-Hadîs*. çev. Mustafa Altınkaya. 6. Cilt. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2014.
- Durmuş, Zülfikar. "Elmalılı'nın Mealinde Çok Anlamlılık Problemine Yaklaşımı (Lafız-Mana İlişkisi)". *Diyanet İlmî Dergi* 51/3 (Eylül 2015), 57-77.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as el-Ezdi es-Sicistani. *es-Sünen*. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-Arabi.
- Halil b. Ahmed, Ebû Abdirrahmân b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî (el-Fürhûdî). *Kitabu'l-Ayn*. Lübnan: Mektebetu'l-Lübnan, 2004.

- Hallaf, Abdulvehhâb. *İslam Hukuk Felsefesi (İlmu Usuli'l-Fıkh)*. çev. Hüseyin Atay. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1973.
- Heyet. *Hadislerle İslam*. 4. Cilt. Konya: DİB Yayınları, 2015.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri*. 4. Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991.
- İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini. *Sünen-u İbn Mace*. thk: M. F. Abdalbaki. Beyrut: Daru'l-Fikr.
- İbni Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisanu'l-Arab*. Beyrut: Müessesetu'l-Alemi li'l-Matbuat, 2005.
- Kitab-ı Mukaddes*. Erişim 27 Mayıs 2020. <https://www.kitabimukaddes.com>
- Kur'an-ı Kerim Meali*. çev. Hayreddin Karaman vd. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmiu'li-Ahkâmî'l-Kur'ân*. 5. Cilt. İstanbul: Buruc Yayınları, 1998.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zilâl-il-Kur'an*. çev. Salih Uçan vd. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991.
- Mevdûdî, Ebu'l-Alâ. *Tefhimu'l-Kur'an- Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri* 1. Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1986.
- Mukâtil, Ebü'l-Hasen b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî. *Tesfir-i Kebîr*. thk. Dr. Abdullah Mahmud
- Şehhate, çev. M. Beşir Eryarsoy. 1. Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 2006.
- Müslim b. Haccac, Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi. *el-Camiu's-Sahih*. thk: M. F. Abdalbaki. Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi.
- Nebioğlu, Osman. *Türkçe Kur'ân-ı Kerîm*. İstanbul: Nebioğlu Yayınları.
- Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünenü'n-Nesai*. Beyrut: Daru'l-Marife, 1420/1999.
- Okuyan, Mehmet. "Kadına Yönelik Şiddete Kur'an'ın Bakışı". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/23. (Haziran 2007), 93-133.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 3. Basım, 2015.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Kur'an-ı Kerim Meali*. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1994.
- Paçacı, İbrahim vd. *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Râgıb el-İsfehâni, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal. *Müfredât Kur'an Kavramları Sözlüğü*. çev. Abdalbaki Güneş- Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 3. Basım, 2012.

- Râzî, Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin et-Taberistânî. *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*. 8. Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 1988-1989.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *Ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr (Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri)*. 4. Cilt. İstanbul: Ocak Yayınları, 3. Basım, 2016.
- TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM ARAŞTIRMA KOMİSYONU RAPORU*. Ankara: TBMM, 2006.
- <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2784>
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezîd). *el-Camiu's-Sahih*. Beyrut.: Daru İhyai't-Tûrasi'l Arab.
- Tuğlu, Nuri. *Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2. Basım, 2016.
- Türkmen, Sabri. "Arapça'da Çok Anlamlılık ve Kur'an-ı Kerim". *Diyanet İlmi Dergi* (2012), 533-552.
- Uğur, Mücteba. *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDV Yayınları, 1992.
- Vahidi, Ebü'l-Hasan Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbü'rî. *Esbâb-ı Nüzûl*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2019.
- Yavuz, Yunus Vehbi. *Kur'an'da Kadın Hak ve Özgürlüğü*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 1999.
- YT, YouTube. "Kur'an'da Eşini Döv Emri Yoktur! Nisa 34. Ayeti Hakkında- Prof. Dr. Mehmet Okuyan". Erişim 26 Mayıs 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=FCr9jpTjW3U>
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf (Keşşâf Tefsiri)*. 2. Cilt. İstanbul: T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.